

Висновки. Розрахунками залежності доведено, що вмикання в контур збудження ємнісного накопичувача енергії призводить до зростання швидкодії режимів стабілізації вихідної напруги в три рази.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семенюк М.Б. Генераторна установка з фазовим компаундуванням / М.Б.Семенюк // Енергетика та системи керування ЕРЕКС-2010: міжнар. наук.-техн. конф., 25-27 листопада 2010 р.: зб. Матеріалів. – Л., 2010. – С.36-37.
2. Соловьев И.И. Автоматические регуляторы синхронных генераторов / И.И.Соловьев, Н.И.Овчаренко. – М.: Энергоиздат, 1981. – 248с.
3. Хоменко В.І. Динаміка режиму стабілізації вихідної напруги автономної генеруючої установки при вмиканні навантаження / В.І.Хоменко, В.Б.Нізімов, С.В.Количев // Електротехнічні та комп'ютерні системи. Тематичний випуск. Проблеми автоматизованого електропривода. Теорія і практика. – Одеса: ОНПУ. – 2011. – С.296-297.
4. Хоменко В.І. Дослідження автономної генеруючої установки формуючого джерела електроенергії / В.І.Хоменко, В.Б.Нізімов // Енергетика та енергоресурсозбереження. – Кременчук: КДПУ. – 2010. – №3. – С.117-119.

Надійшла до редколегії 20.03.2012.

УДК 62-52

САДОВОЙ О.В., д.т.н., професор
ШЕРЕМЕТ О.І.*, к.т.н., доцент

Дніпродзержинський державний технічний університет
*Донбаська державна машинобудівна академія

МЕТОД СИНТЕЗУ ЗАМКНЕНИХ СИСТЕМ АВТОМАТИЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА БАЗІ ДИСКРЕТНОГО ЧАСОВОГО ЕКВАЛАЙЗЕРА

Вступ. Найбільш розповсюдженим принципом керування є принцип керування за відхиленням, в якому регулятори на вхід приймають сигнал розузгодження між завданням та сигналом зворотного зв'язку, що знімається з відповідних датчиків.

Замкнені системи автоматичного регулювання координат на сьогодні є найпоширенішим видом систем автоматичного керування електроприводами. Регульованим параметром є той, що визначає мету автоматичного регулювання. В системі стабілізації швидкості таким параметром є швидкість, в системах позиціонування – кутові або лінійні переміщення тощо.

Використаємо замкнену систему автоматичного регулювання в якості основи для застосування узагальненого методу синтезу на базі дискретного часового еквалайзера. При цьому під дискретним часовим еквалайзером будемо розуміти дискретний регулятор, який виконує налаштування системи на бажану дискретизовану в часі перехідну функцію, рівні якої доступні для завдання у вигляді чисельного масиву даних.

Структурна схема типової системи автоматичного регулювання наведена на рис.1, де позначено: $W_{p1}(p)$ – регулятор, $W_{o1}(p)$ – об'єкт регулювання, $k_{зв.31}$ – коефіцієнт зворотного зв'язку, x_{31} – сигнал завдання, що поступає зовні, x_1 – сигнал на виході замкненої системи (вихідна координата), $x_{зв.31}$ – сигнал зворотного зв'язку.

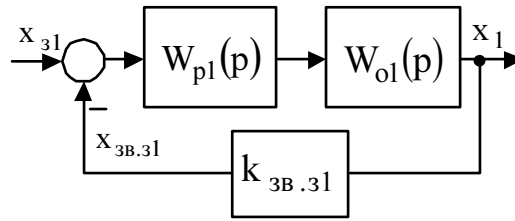

Рисунок 1 – Структурна схема типової замкненої системи автоматичного регулювання

Постановка задачі. Розглянемо послідовність синтезу регулятора для замкненої системи автоматичного регулювання. Синтезований дискретний регулятор (часовий еквалайзер) повинен виконувати налаштування на деяку бажану дискретизовану перехідну функцію, яку будемо задавати у вигляді чисельного ряду.

Вихідну систему будемо вважати такою, що складається із об'єкта керування, дискретного часового еквалайзера (регулятора) та екстраполятора, що виконує цифро-аналогові перетворення сигналу керування.

Результати роботи. Для виконання синтезу регулятора у замкненій системі за методом узагальненого характеристичного полінома [1] потрібно виділити найменшу некомпенсовану сталу часу та ту частину об'єкта, що підлягає компенсації за допомогою регуляторів. Найменша стала часу визначається швидкодією перетворювача та позначається T_μ . Таким чином, об'єкт складатиметься з двох частин: тієї, що можна компенсувати дією регуляторів, та тієї, що не може бути компенсована, тому що вона містить у собі сталу часу T_μ :

$$W_{ол}(p) = \Phi_1(T_\mu, p) W_{окл}(p),$$

де $\Phi_1(T_\mu, p)$ – та частина передатної функції об'єкта, яка містить у собі найменшу некомпенсовану сталу часу T_μ ;

$W_{окл}(p)$ – частина об'єкта, яка може бути компенсована регулятором.

Звідси можна записати, що компенсується частина $W_{окл}(p) = \frac{W_{ол}(p)}{\Phi_1(T_\mu, p)}$.

Для того, щоб спростити розрахунки динамічних характеристик системи, слід привести її передатну функцію до одиниці, застосувавши елементи “віддзеркалення” [2]. Крім того необхідно також враховувати потрібний порядок астатизму. Загалом, передатну функцію елемента для віддзеркалення можна представити наступним чином:

$$W_{дзеркл}(p) = \frac{1}{(T_\mu p)^v W_{окл}(p)},$$

де v – потрібний порядок астатизму у системі.

Елемент віддзеркалення є аналоговою частиною регулятора та вмикається послідовно з об'єктом. Таким чином, передатна функція об'єкта, на яку налаштовується еквалайзер, може бути визначена за формулою

$$W_{об.еквл}(p) = W_{ол}(p) W_{дзеркл}(p) = \Phi_1(T_\mu, p) W_{окл}(p) \cdot \frac{1}{(T_\mu p)^v W_{окл}(p)} = \frac{\Phi_1(T_\mu, p)}{(T_\mu p)^v}.$$

Система після виконання замикання за наявності дискретного часового еквалайзера наведена на рис.2.

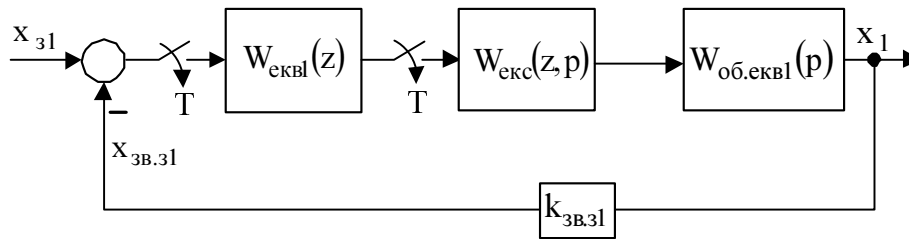

Рисунок 2 – Структурна схема квазідискретної замкненої системи автоматичного регулювання

Після вмикання до системи дискретного еквалайзера вона стає квазідискретною, тобто містить у собі аналогову частину об'єкта $W_{об.екв1}(p)$, на яку налаштовується дискретний часовий еквалайзер $W_{екв1}(z)$, датчик зворотного зв'язку, представлений коефіцієнтом $k_{зв.з1}$, елементи квантування та цифро-аналоговий перетворювач у вигляді екстраполятора нульового порядку з передатною функцією

$$W_{екс}(z, p) = \frac{1 - e^{-Tp}}{p} = \frac{z - 1}{zp}$$

Екстраполятор потрібний для узгодження роду інформаційних сигналів та встановлюється між еквалайзером системи та об'єктом, на роботу з яким він налаштований.

Для визначення передатної функції системи слід привести передатну функцію її аналогової частини з урахуванням екстраполятора до дискретної форми, тобто отримати $W_{прив1}(z)$. У загальному вигляді приведена передатна функція буде такою:

$$W_{прив1}(z) = \frac{z - 1}{z} Z \left\{ \frac{W_{об.екв1}(p)}{p} \right\} = \frac{z - 1}{z} Z \left\{ \frac{\Phi_1(T_\mu, p)}{p(T_\mu p)^v} \right\}$$

Після виконання z-перетворення передатна функція приведеної до дискретного вигляду аналогової частини з урахуванням екстраполятора може бути представлена як відношення двох поліномів:

$$W_{прив1}(z) = \frac{P_1(z)}{Q_1(z)},$$

де $P_1(z)$ – поліном чисельника приведеної передатної функції;

$Q_1(p)$ – поліном знаменника приведеної передатної функції.

Виконується факторизація поліномів чисельника та знаменника $W_{прив1}(z)$, тобто вони розділяються на дві частини, які мають нулі та полюси за колом одиничного радіусу, що є межею стійкості у дискретній системі, та на ньому ($Q_{1-}(z)$ та $P_{1-}(z)$), і всередині цього кола ($Q_{1+}(z)$ та $P_{1+}(z)$). Тоді $W_{прив1}(z)$ отримає наступний вигляд:

$$W_{прив1}(z) = \frac{P_{1+}(z)P_{1-}(z)}{Q_{1+}(z)Q_{1-}(z)}$$

Для того, щоб забезпечити робастність (грубість) [3, 4] синтезованої системи, до складу регулятора не треба включати $Q_{1-}(z)$. Тоді одержимо рівняння дискретного еквалайзера

$$W_{\text{еквл}}(z) = \frac{F_1(z)}{G_1(z)} \cdot \frac{Q_{1+}(z)}{P_1(z)},$$

де $F_1(z)$ та $G_1(z)$ – невідомі поліноми еквалайзера, які потрібно визначити.

Визначається передатна функція замкненої системи.

У розімкненому стані одержимо

$$W_{\text{розл}}(z) = W_{\text{еквл}}(z)W_{\text{привл}}(z) = \frac{F_1(z)}{G_1(z)} \cdot \frac{Q_{1+}(z)}{P_1(z)} \cdot \frac{P_1(z)}{Q_{1+}(z)Q_{1-}(z)} = \frac{F_1(z)}{G_1(z) \cdot Q_{1-}(z)}.$$

Після замикання

$$W_{\text{замл}}(z) = \frac{W_{\text{еквл}}(z)W_{\text{привл}}(z)}{1 + W_{\text{еквл}}(z)W_{\text{привл}}(z)k_{\text{зв.зл}}} = \frac{\frac{F_1(z)}{G_1(z) \cdot Q_{1-}(z)}}{1 + \frac{F_1(z)k_{\text{зв.зл}}}{G_1(z) \cdot Q_{1-}(z)}} = \frac{F_1(z)}{G_1(z) \cdot Q_{1-}(z) + F_1(z)k_{\text{зв.зл}}} =$$

$$= \frac{F_{\text{бл}}(z)}{G_{\text{бл}}(z)} = \frac{a_{m-1,1}z^{m-1} + a_{m-2,1}z^{m-2} + \dots + a_{1,1}z + a_{0,1}}{z^m},$$

де $F_{\text{бл}}(z)$ – бажаний поліном чисельника передатної функції (набір значень вихідної координати за зростанням);

$G_{\text{бл}}(z) = z^m$ – бажаний поліном знаменника передатної функції (m – кількість тактів, на яких розглядається бажаний характеристичний поліном).

Вважається, що порядок полінома чисельника на одиницю менший за порядок полінома знаменника. Це потрібно для того, щоб за рахунок включення $Q_{1-}(z)$ результуюча передатна функція регулятора мала структуру, яку можна реалізувати фізично, тобто, щоб порядок полінома чисельника не перевищував порядку полінома знаменника.

Поліном чисельника у явній формі має в своєму складі в якості коефіцієнтів $a_{m-1,1}, a_{m-2,1}, \dots, a_{1,1}, a_{0,1}$ ті рівні, які буде займати бажана дискретна перехідна функція таким чином, як це показано на рис.3.

Кожен рівень такої функції являє собою суму коефіцієнтів $a_{i,1}$, починаючи з коефіцієнта $a_{m-1,1}$ при найбільшій степені бажаного полінома чисельника і закінчуючи коефіцієнтом $a_{0,1}$. Усталене значення (найвищий рівень) являє собою суму всіх коефі-

цієнтів чисельника $\sum_{i=0}^{m-1} a_{i,1}$ [5].

Для визначення невідомих поліномів регулятора, потрібно розв'язати систему рівнянь

$$\begin{cases} F_1(z) = F_{\text{бл}}(z) = a_{m-1,1}z^{m-1} + a_{m-2,1}z^{m-2} + \dots + a_{1,1}z + a_{0,1}, \\ G_1(z) \cdot Q_{1-}(z) + F_1(z)k_{\text{зв.зл}} = G_{\text{бл}}(z) = z^m. \end{cases}$$

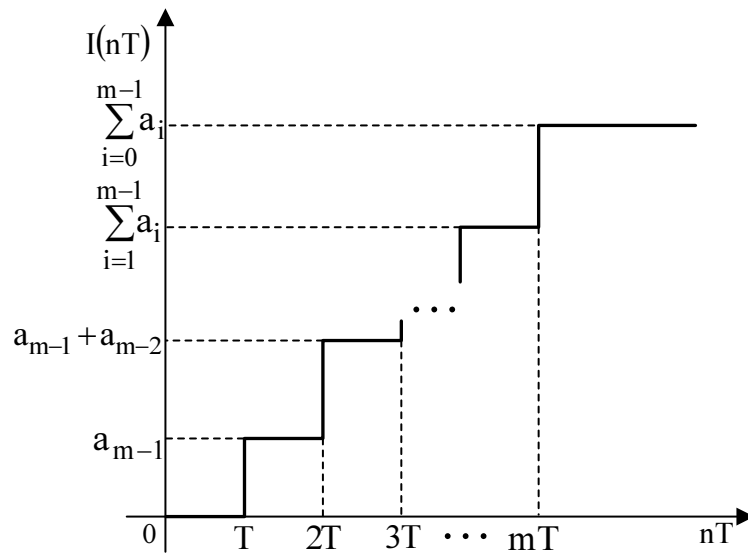

Рисунок 3 – Бажана дискретизована перехідна функція у загальному вигляді

Очевидно, що

$$F_1(z) = a_{m-1,1}z^{m-1} + \dots + a_{1,1}z + a_{0,1},$$

$$G_1(z) \cdot Q_{1-}(z) + (a_{m-1,1}z^{m-1} + \dots + a_{1,1}z + a_{0,1}) \cdot k_{3B,3I} = z^m,$$

$$G_1(z) = \frac{z^m - (a_{m-1,1}z^{m-1} + \dots + a_{1,1}z + a_{0,1}) \cdot k_{3B,3I}}{Q_{1-}(z)}.$$

Знаходиться передатна функція дискретного еквалайзера, вона матиме наступний вигляд:

$$\begin{aligned} W_{\text{екв1}}(z) &= \frac{F_1(z)}{G_1(z)} \cdot \frac{Q_{1+}(z)}{P_1(z)} = \frac{F_1(z)Q_{1+}(z)Q_{1-}(z)}{(z^m - (a_{m-1,1}z^{m-1} + \dots + a_{1,1}z + a_{0,1}) \cdot k_{3B,3I})P_1(z)} = \\ &= \frac{(a_{m-1,1}z^{m-1} + \dots + a_{1,1}z + a_{0,1})Q_1(z)}{(z^m - (a_{m-1,1}z^{m-1} + \dots + a_{1,1}z + a_{0,1}) \cdot k_{3B,3I})P_1(z)}. \end{aligned}$$

Задається період квантування $T < T_\mu$ та кількість рівнів квантування m . Чим меншим буде значення T та більшою величина m , тим більш точно буде відтворюватись потрібна динамічна характеристика.

На цьому етапі потрібно переглянути технічні можливості наявної елементної бази, на якій передбачається виконання технічної реалізації алгоритму керування.

Висновки. Запропонований метод синтезу замкненої автоматизованої електромеханічної системи на базі дискретного часового еквалайзера включає елементи традиційних методик синтезу неперервних систем, суміщені з можливостями, які надаються дискретним еквалайзером, розрахованим на базі аналітичного рівняння поліноміального синтезу дискретних регуляторів.

Головною перевагою подібного підходу до синтезу регуляторів є висока швидкодія дискретного еквайзера, можливість його гнучкого налаштування для змінних вимог технологічного процесу або об'єкта зі змінними у часі параметрами. Також в якості переваг можна зазначити можливість роботи з нелінійними об'єктами, а для виконання синтезу достатньо мати лише бажану за експертними оцінками або експериментальними дослідженнями перехідну функцію, дискретизовану, тобто розбиту у часі на окремі значення (рівні).

Метод синтезу замкнених систем автоматичного регулювання на базі дискретного часового еквайзера з деякими доопрацюваннями може бути використаний і для синтезу багатоконтурних систем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марущак Я.Ю. Метод узагальненого характеристичного полінома для синтезу систем автоматичного регулювання / Я.Ю.Марущак // Праці Міжнар. конф. з автоматичного керування. Автоматика 2000. – Том 4. – Львів: ДНДІ І І НАН України. – 2000. – С.32-37.
2. Крутько П.Д. Обратные задачи динамики в теории автоматического управления. Цикл лекций: учеб. пособие для вузов / Крутько П.Д. – М.: Машиностроение, 2004. – 576с.
3. Бессекерский В.А. Робастные системы автоматического управления / В.А.Бессекерский, А.В.Небылов. – М.: Наука, 1983. – 240с.
4. Р.Дорф. Современные системы управления / Р.Дорф, Р.Бишоп; пер. с англ. Б.И.Копылова. – М.: Лаборатория Базовых Знаний, 2002. – 832с.
5. Садовой О.В. Аналітичний синтез регуляторів за квантованою формою бажаної перехідної функції / Садовой О.В., Шеремет О.І. // Збірник наукових праць Дніпродзержинського державного технічного університету: (технічні науки). – Дніпродзержинськ: ДДТУ. – 2010. – Випуск 1(14). – С.258-264.

Надійшла до редколегії 11.06.2012.